

Een boedelinventaris van het Huis Mensink bij Geesteren uit 1581

B.H.M. te Vaarwerk.

Inleiding.

In de buurschap Nederbiel in het kerspel Geesteren lag eens de havezathe Mensink. Het was een leengoed van de graven, later hertogen van Gelre en Zutphen. In 1378 werd Gerairt Mynschyng genoemd als leenman van "'t goet te Mynsyng". Het goed bleef in de familie Mensinck tot 1608, toen Joost van Deuthe genaamd Buth, als erfgenaam van zijn moeder Barbara Mensinck, beleend werd met het goed. Door deze naamsverandering werd het goed ook aangeduid als 'Buth' of 'Botshuis', zoals op oude kaarten te zien is. Op andere plaatsen wordt het ook "'t Jonkeren" genoemd.

De bezitters van het Mensinck maakten in de late middeleeuwen deel uit van de ridderschap van Borculo. Het goed Mensinck was dus een havezathe.

In publikaties over de Borculose havezathen is vaak een genealogische invalshoek gehanteerd. Slechts een enkele havezathe, zoals de Kamp bij Neede en de hof Dietarding of Huis Harreveld in Lichtenvoorde, is het onderwerp van een monografie geweest.

De geschiedenis van de havezathe Mensinck bij Geesteren is uitvoerig beschreven door mr. J. Belonje in **Archief 1974**, blz. 36-56, zodat ik voor de grote lijn en de genealogie gemakshalve kan verwijzen naar dat artikel.

In deze bijdrage staat een nog onbekend stukje geschiedenis van het Mensinck centraal. Globaal bestrijkt het de periode 1550-1600. Aanleiding is de vondst van enkele archiefstukken in het Staatsarchiv te Münster die betrekking hebben op moeilijkheden tussen de erfgenamen van Agnes Mensinck, weduwe van Joost van Monninckhausen. Zulke ruzies, zeker wanneer het gaat om (veel) onroerende bezittingen, kunnen snel rechtszaken en dus veel papier opleveren. In het kader van die 'strijd' tussen de erfgenamen, waarbij ook de fungerend heer van Borculo, i.c. de bisschop van Münster als leenheer van enkele onder het Mensinck vallende goederen, een rol speelde, zijn een aantal stukken bewaard gebleven die een inzicht kunnen geven op de leefwijze van de adel ten plattelande in de tweede helft van de 16e eeuw. Hierbij zitten stukken betreffende beleningen met het goed Welmerink in de buurschap Beel en de goederen Nienhuis, en Hilverdingh onder Neede. In dit verhaal staan echter de boedelinventarissen van het Huis Mensinck centraal. Deze werden in 1581 opgemaakt. Ze zijn om meerdere redenen van belang: de inventarissen dateren uit de tijd vóórdat het Achterhoekse platteland het toneel werd van langdurige krijgsverwikkelingen in het kader van de Tachtigjarige oorlog.

Ze geven een indruk van de bebouwing van het terrein van de havezathe, de functies van het/de gebouw(en) en de omvang van het bezit.

Door het uitgeven van deze boedelinventaris wordt weer een stukje van de sluiers opgelicht die nog steeds hangt boven de geschiedenis van vele Borculose havezathen en hun bewoners. Inmiddels zijn ook boedelinventarissen van Huis de Hoeve in Dijkhoek bij Borculo (1654 en 1748), van het kasteel van Borculo (1554 en 1777) en van het slot Aamschot in de Waterhoek boven water gekomen.

De Borculose ridderschap en het recht van havezathe

Er is maar weinig duidelijk omtrent de achtergronden van de goederen in de heerlijkheid Borculo die zich op verschillende momenten in de geschiedenis aangeduid werden als 'havezathe'. Dit begrip werd en wordt te pas en te onpas gebruikt. Er waren versterkte en adellijke huizen die "havezathe" genoemd werden, maar dat recht niet (misschien Aamschot) of tijdelijk (bijvoorbeeld Buurseman of Horstwijk in Beltrum, en Wulferink of 't Roën in Heure) bezeten hebben.

Synoniem voor "havezathe" is "huis". Oorspronkelijk werd er een ridderlijk goed ("riddermatige hofstad") of kasteel onder verstaan, waaraan publieke functies waren verbonden. Het waren versterkte huizen, soms voortgekomen uit een feodale hof (Mallem, Harreveld), terwijl de bezitters

edelen waren.

Zij speelden soms een belangrijke rol in het bestuur van de heerlijkheid omdat zij zitting hadden in de 'ridderschap'. Enkele malen in de geschiedenis van Borculo is er sprake geweest van de 'rittermate mannen' van de heerⁱⁱ. Het is de vraag in hoeverre er gesproken mag worden van een (geïnstitutionaliseerd) college, dat de naam 'ridderschap' mag dragen.

Aan welke eisen men in de heerlijkheid Borculo moest voldoen om lid te kunnen worden van de ridderschap is mij niet bekend. Op grond van de vermeldingen kunnen we er wel zeker van zijn dat het iemand van adel moest zijn die een versterkt of verdedigbaar huis moest bezitten. Tot de min of meer vaste toelatingseisen voor de ridderschap van de graafschap Zutphen behoorden vanaf de late 16e eeuw in de eerste plaats dat men vanouds verschreven werd, voorts dat men de gereformeerde godsdienst moest belijden (rooms-katholieke edelen werden niet toegelaten tot het uitoefenen van overheidsfuncties), vervolgens dat er acht adellijke kwartieren overlegd konden worden, vier van vaders- en vier van moederszijde, dat men tenminste 22 jaar oud moest zijn (in Overijssel: 24 jaar) en een havezathe in de zin van versterkt of verdedigbaar (woon-)huis moest bezitten. Gegoedheid, zoals in Overijssel, waar de havezathe van een riddermatige tenminste een waarde van 25.000 gulden moest vertegenwoordigen, speelde in het Gelderse kennelijk geen rol van betekenis.

De ridderschap van het Kwartier van Zutphen maakte samen met de Gelderse steden, dat wil zeggen de steden Zutphen, Doesburg, Doetinchem, Lochem en Groenlo, de steden die van de graven van Zutphen en Gelre hun stadsrecht hadden ontvangen, deel uit van de Landdag van het Kwartier.

Toen Borculo op 20 december 1615 door een uitspraak van het Hof van Gelderland werd toegewezen aan graaf Joost van Limburg Stirum, ontstond er een probleem met betrekking tot de Borculose ridderschap. De bezitters van de Borculose havezathen, te weten Johan Gansneb genaamd Tengenagel tot De Kamp, Steven van Rhemen tot De Hoeve, Bernd van Bevervoorde tot het Mensink in Gelselaar, Joost van Deute, genaamd Buth tot het Mensink in Geesteren, en Frans van Buloe tot het Welmerink onder Neede, dienden in mei 1616 een verzoek in bij de Staten van het kwartier van Zutphen om als jonkers tot de Kwartiersdagen (=vergaderingen) verschreven (uitgenodigd) te worden. In 1619 werd dit verzoek afgewezen, omdat de Borculose jonkers niet konden bewijzen dat hun voorouders wegens de Borculose havezathen op de Gelderse Landdagen verschreven werden. Daarmee was het met de Borculose ridderschap definitief gedaan. De enige edele uit de heerlijkheid die nog verscheen in de ridderschap van de graafschap Zutphen, was de heer van Borculo zelf. De voormalige havezathen bleven echter bestaan. Maar het 'recht van havezathe' was een rekbaar begrip. Dit 'recht' of, zoals het ook genoemd werd 'het recht van verschrijving' (namelijk het recht om deel te mogen nemen aan en te stemmen op de vergaderingen van de Ridderschap) kon met toestemming van Gedeputeerde Staten van het Kwartier van Zutphen, 'verlegd' worden naar een ander goed. Zo verloor de eigenaar van de havezathe Marhulzen, gelegen in het schependom van Groenlo, in 1764 het recht van verschrijving in de Ridderschap, omdat dit recht bij de verkoop in genoemd jaar was losgekoppeld van het bezit van het Huisⁱⁱⁱ. Er ontstond toen de merkwaardige situatie dat de feitelijke bezitter, graaf von Flemming niet namens Marhulzen in de Ridderschap kon verschijnen omdat hij het recht van verschrijving niet bezat. Baron van der Borch, die dit recht had gekocht, kon ook niet verschreven worden, want hij bezat het erbij behorende huis niet.

Een derde situatie die maakte dat geen gebruik gemaakt kon worden van het recht van havezathe, ontstond in die gevallen wanneer een havezathe in het bezit kwam van iemand die niet van adel was ("in den bloede niet gequalificeert..."). In dergelijke gevallen kwam het 'recht van havezathe of verschrijvinge (...) te slapen'.

Volgens opgave in het verpondingskohier van ca. 1650 werden de volgende goederen in de heerlijkheid Borculo aangeduid als havezathe:

- ten Campe in Hoonte, "gehoort den erffgenaemen van zaliger joncker Otto Tengnaegell".
- de Hoeve ("die Hoffe") in Dijkhoek, eigenaar is joncker Creynck

- ter Hoeve in Noordijk, toebehorend aan joffrouw Gevecoete.
- Mensinck in Biel onder Geesteren, eigenaar is joncker Bodt.
- Mensinck in Gelselaar, eigenaar is joncker Bevervurde.
- Mervelt of Borch in Rekken, in eigendom bezeten door "die heer van Isendoorn c.s."
- Mallum, behoort toe aan joncker Van Keppel tot Oyinck.
- Welmerinck of Bloo in Hoonte, "bewoent ende besittet jonker Diderich van Buloe".
- Horstwijck ("is een hoffstat") in Beltrum, behoort toe aan kapitein Huninga, commandant te Groenlo.

Aan het bezit van een havezathe konden belangrijke rechten verbonden zijn, zoals het recht van de jacht in de gehele heerlijkheid (Bloo, Mensinck (dat ook nog een privatieve jachtkring om het huis zelf had), Hoeve, Mallem, en Marhulzen) en het molenrecht (Mallem). Het jachtrecht van Huis de Kamp in Neede is verplaatst naar Huis Schothorst onder Gelselaar. In 1741 had Assueer van Heeckeren, heer van Ruurlo het Huis De Kamp gekocht. Hij heeft daarna het jachtrecht overgebracht naar het huis Schothorst onder Gelselaar. In 1772 verleende de heer van Borculo aan de heer van Ruurlo, als bezitter van de Schothorst in Gelselaar, toestemming om het daaraan verbonden jachtrecht over te brengen naar Huis Ruurlo. Aan het eind van de 18e eeuw waren er nog drie heren die het jachtrecht hadden in de gehele heerlijkheid Borculo: de heer van Ruurlo, de heer van Mallem en de eigenaar van de havezathe Mensink in Geesteren.

Een apart probleem vormen die 'havezathen' die slechts incidenteel als zodanig vermeld werden. We doelen op "havezathen" als (Groot) Horstwijck in Beltrum (oorspronkelijk een leengoed van het Huis Nettelhorst. In deze categorie valt ook het goed Aamschot dat een goed van de heer van Borculo was. Het werd slechts in de eerste helft van de 17e eeuw als havezathe vermeld). Voorts Wolfers, Wolferink, Wulferink of 't Roën in Heure onder Geesteren, en Bullixhuis of Bolkshuis in Gelselaar/Geesteren, dat in de eerste helft van de 17e eeuw als leengoed van het Huis Nijenhuis eveneens werd vermeld als havezathe.

Merkwaardig is ook de positie van de havezathe Fokkink in de Waterhoek bij Borculo. Hoewel leden uit dit geslacht een vooraanstaande rol gespeeld hebben in met name het bestuursapparaat van Borculo, zijn er toch wat onzekerheden over de status van dit huis.

Mensink in Geesteren, Gelselaar, Zwolle en Lochem.

Behalve in Geesteren kwam de naam Mensink ook elders voor in de heerlijkheid Borculo. Het goed Mensinck in Geesteren moet wel onderscheiden worden van het gelijknamige goed in Gelselaar, dat ook bekend stond onder de naam 'Bevervoorde', genoemd naar de bezitter van deze havezathe^{iv}. In de buurschap Zwolle, in het kerspel Groenlo, lag de hof ('curia') Mentzynch, waarvan de tiende in 1316 behoorden tot de leenbezittingen van de heer van Steinfurt. In het scholtambt Lochem, in de buurschap Langen, lag eveneens een goed Mensink, dat ook aangeduid werd als 'Scholtengoed'. Het was in 1710 een bezit van Lambertus de Rode van Heeckeren.

Het Huis Mensinck in Geesteren in het midden van de 16e eeuw.

In 1542 werden Alijt en Mechteld Mensinck met het goed beleend. Daarna vernieuwde Alijt de leeneed nog in 1544, 1555 en 1556. Zij overleed waarschijnlijk in de eerste helft van het jaar 1559, want op 6 juni van dat jaar kreeg Agnes Mensinck, echtgenote van Joost van Monickhuysen, uitstel van de belening, die evenwel volgde op 23 oktober 1559. Zij werd in de belening benoemd als 'erve harer moyen Alijt'. Agnes Mensinck was dus de erfgename van haar tante Alijt Mensinck.

Op maandag 7 december 1556 werd een huwelijkscontract gesloten tussen Joist van Monninckhaussen, zoon van wijlen Clauwes van Monninckhaussen en diens weduwe jonkvrouwe Johan, enerzijds, en jonkvrouwe Agnes Mensingck. Wie haar ouders waren, worden wij uit het contract niet gewaar. Wel wordt genoemd jonkvrouwe Aleidtt Mensingck, weduwe van Engelbert van

Bloe. Zij was de tante van Agnes, zoals boven bleek. In de stukken wordt zij vaak aangeduid als de 'weduwe Bloe'. Aleidtt Mensing verktegenwoordigde de ouderlijke zijde van de bruid.

Joost van Monninckhuessen zou de volgende goederen inbrengen:

- het goed Herttgerinck "mitter sedigheit oder jairlicher gerechticheit uten dorpe tho Geisteren",
- het goed Reverdinck,
- het goed Hilverdinck,
- (na de dood van zijn tantes) het goed Nienhuess, en
- het huis dat de kinderen Van Mingden in Borculo bewonen.

Verder blijkt, dat de Mensincks een schuld van 400 goldguldens hadden aan de van Monninckhuessens. Joost belofde zijn moeder de jaarlijkse aflossing, 5 goudguldens, te geven "thot behueff der armen". Hiermee verklaarde hij afstand te doen van al zijn erfrechten van zijn ouderszijde.

Als morgengave zou de bruid het Hilverinck in het kerspel Neede "in der Nordijck" ontvangen. Agnes Mensinck zou de goederen inbrengen die zij had geërfd van het broer Reinert Mensingh, en de goederen die zij zou erven van haar tante Aleidt Mensinck.

De jongelieden zouden bij de tante intrekken, maar het huwelijkscontract voorzag in een situatie waarin dat samenwonen onder één dak zou mislopen. Joost van Monninckhuizen moet haar in een dergelijk geval een rente geven van 60 daalder jaarlijks. Zij zou dan vertrekken onder medeneming van de helft het roerende goed.

Ook werd bepaald, dat de nog ongehuwde zuster Barbara, indien zij huwde, een bedrag van 500 daalder en een 'uitzet' in de vorm van een erf. Tenslotte werd bepaald, dat in het geval er een van de echtelieden stierf zonder lijfserven te hebben nagelaten, de bij het huwelijk ingebrachte goederen aan die partij zouden blijven die ze had ingebracht. Wel zou er een vergoeding van 700 gulden betaald moeten worden voor het gemis aan inkomsten.

De exacte datum van het huwelijk van Agnes Mensinck met Joost van Monickhuysen (of Münchhausen, zoals de moderne spelling luidt) is niet bekend, maar zal liggen omstreeks de jaarwisseling van 1557.

Joost van Monickhuysen overleed vermoedelijk in de winter van 1581. Want op 14 maart van genoemd jaar werd een inventaris opgemaakt van de op het kasteel van Borculo in kisten nagelaten eigendommen van Joost von Monninckhausen en zijn vrouw. De spullen werden bewaard "in der Capellen thoren", zoals het in 1592 heette, want toen stonden ze er blijkbaar nog^v. Op 15 april 1581 volgde de inventarisatie van de nagelaten roerende bezittingen op het huis Mensinck.

De inventarisatie was nodig, omdat het echtpaar geen kinderen had nagelaten. Agnes Mensinck overleed in of vóór 1591. Want op 16 oktober 1591 werd haar zuster en erfgename Barbara Mensinck, echtgenote van George van Deuthe genaamd Buth, met het goed Mensinck beleend. Omstreeks de 1591-1592 zijn er over de erfenis van Agnes moeilijkheden ontstaan met de familie van haar manszijde. Bernhardt von Munigehausen zu Holtwick richtte in april 1592 een verzoekschrift aan de Raden van de vorst-bisdom Münster, het orgaan dat de bezittingen van de fungerend heer van Borculo, i.c. de bisschop, beheerde, om de blijkbaar nog op het kasteel van Borculo in de "Capellen thoren" aanwezige kisten te mogen openen.

De boedelinventaris van het Huis Mensingh.

Op 15 april 1581 werd door notaris Jobsten Boltz von Eda, alias Judocus Edanus, in het bijzijn van de getuigen Gerhardten Lanssinck en Dyderich Kramer een staat van de inboedel van het Huis Mensingh opgemaakt. Deze inventaris bevat een opsomming van de inboedel per vertrek. We krijgen dus in de eerste plaats een prachtige indruk van het gebouwencomplex en de andere onroerende bezittingen die erbij hoorden. De indruk bestaat dat het Huis Mensinck niet erg groot was. Het was omgracht en had een toegangspoort. Volgens de beschrijving bestond het complex uit:

de keuken; de kamer ('stube'); waskamer met kleine kamer; de kelder; de opkamer; de 'hoge kamer' boven de keuken, de spekszolder; de graanzolder; de bovenste zolder; de potkamer.

Vervolgens: de poort, het brouwhuis; de stal; het nieuwe huis; het bouwhuis (de boerderij), de bijenschuur.

Wat werd er zoal aangetroffen in deze vertrekken?

In de keuken: behalve de bekende materialen als potten, pannen, koppen, schotels, kannen, flessen (van hout en leer), tafels en stoelen, werd de keuken ook opgetuigd door 7 harnassen en twee lange schietgeweren.

In de 'stoben' rook alles naar de jacht en toernooien. Men vond er zeven korte geweren, een fles waarin het kruid bewaard kon worden, een schaakbord (spellbrett), drinkglazen en kruiken.

In het kleine kamertje bij de waskamer: veel aarde- en glaswerk, enkele flessen brandewijn en zelfs drie lekkende bierkranen.

In de kelder was het bier opgeslagen in meerdere tonnen. Ook de melk werd er opgeslagen. Er was ook een weefgetouw.

Op de opkamer stond een kist waarin het kleed van de jonker bewaard werd. Voorts lampen, een zoutvat en een kistje van de jonker, waarin zijn dassen en mutsen werden bewaard.

Op de spekszolder had de overleden jonker een voorraad van 24 zijden spek.

De graanzolder en de bovenste zolder functioneerden als opslagplaatsen van de graanprodukten en de mout (een halfprodukt van graan, dat de grondstof vormde voor het bier).

In vrijwel alle vertrekken waren één of meer bedsteden aanwezig.

Onderhorige boerderijen:

het erve Wennemarinck, Niehuess, Hartgerinck, Reverdinck, Nienhuess in Noordijk, Hilverdingh, en een huis in het dorp Geesteren. Voorts enig kleiner bezit w.o. het Snackers hoesseken en een huisje op het kerkhof.

De op het slot Borculo in de 'Capellen thoren' opgeslagen bezittingen.

Op het kasteel van Borculo werd in verschillende kisten en dozen ook nog het een en ander aan bezittingen van wijlen Joost van Munninckhaussen en zijn vrouw Agnes bewaard.

Blijkens een aantekening bij de inventaris zijn deze "kisten und schreinen", door de weduwe in het kasteel van Borculo ter bewaring ondergebracht. Zij kan dit gedaan hebben met het oog op de onveiligheid op het platteland. Maar ook kunnen aanspraken van erfgenamen haar tot dit besluit gebracht hebben.

De eerste kist bevatte in hoofdzaak beddegoed en kleding.

Het volgende kistje dat geopend werd, bevatte een doosje waarin munten werden bewaard.

Vervolgens een kistje met de zegels van Claues von Monningkhaussen, van Niclauss van Monningkhaussen, domheer te Hildesheim, en een zegel van Wissinck. Het eerstgenoemde zegel was gebruikt door Joost van Monningkhaussen vanwege het feit dat hij het zijne verloren had.

In dit kistje werd ook bestek gevonden, schrijfgerei en een compas.

Vervolgens een doos met allerlei brieven.

In een andere kist werd o.a. een zwarte hoed met een zwarte veer gevonden.

De volgende kist bevatte naast brieven een pels van een wolf, drinkgerei, twee dolken en aan aantal buidels: helaas zonder geld.

De voorlaatste kist bevatte kledingstukken, sieraden, beddegerei.

De laatste kist bevatte o.m. tafelkleden, mantels, de juwelen van de weduwe, beddegerei etcetera.

De bijlagen bevatten achtereenvolgens transcripties van de boedelinventarissen van het Huis Mensingh zelf en van de bezittingen die bewaard werden op het kasteel van Borculo. Het zijn laat-16e eeuwse afschriften van de inventarissen. Het desbetreffende inventarisnummer, dat aanwezig is in het Staatsarchiv te Münster, bevat ook correspondentie en andere stukken betreffende de havezathe Mensinck en de onderhorige goederen te Geesteren en Neede over de periode 1556-1597.

Eibergen, augustus 1997.

Bronnen en literatuur

Staatsarchiv Münster (StAM), *Fürstentum Münster, Leben*, inv.nr. 998, Inventar des Hauses Mensing (1581).

Algemeen Rijksarchief (ARA), *Archief Nassause Domeinraad*, inv.nr. 2082, Rapport van H.D. van der Borch en A. Ardesch, leden van de Domeinraad, wegens hun commissie tot het vaststellen, het transporteren en het aanvaarden van de heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde en van de havezathe Marhulsen, met de hiertoe behorende goederen en rechten, 1777.

Gemeentearchief Zutphen, *Handschriftencollectie Kreyneck*, inv.nr. 22, Verpondingskohier van het graafschap Zutphen, 1643-1651.

d'Ablaing van Giessenburg, W.J. baron, *Bannerbeeren en ridderschap van Zutphen. Van den aanvang der beroerten in de XVIe eeuw, tot het jaar 1795* (Den Haag, 1877)

Belonje, J., "Het Mensinck bij Geesteren", in: *Archief 1974*, blz. 36 e.v.

Döhmman, K.G., *Beiträge zur Geschichte der Stadt und Grafschaft Steinfurt. III. Das älteste Lebenbuch der Herrschaft Steinfurt, 1280-1439*.

Fockema Andreae, S.J., *Bijdragen tot de Nederlandsche rechtsgeschiedenis, 4e bundel, Hoofdstukken uit de geschiedenis van rechtsmacht en rechtsvorming* (Haarlem, 1900).

Gevers, jhr. A.J. en A.J. Mensema, *De havezathen in Twente en hun bewoners* (Zwolle, 1995).

Jordaan, D.H., "Archivalia", in: *Archief 1939*, II-5, blz. 265-279. Het betreft een boedelinventaris van het Huis De Hoeve in Dijke bij Borculo uit 1748.

Martens van Sevenhoven, A.H., "De ridderschap van Borculo", in: *Bijdragen en mededelingen van de vereeniging "Gelre"*, XXVII (1924), 229-231.

Nijs, Godfried en Hermine Manschot-Tijdink, *Harreveld doorgrond. Historisch-archeologisch onderzoek naar 'eene oude haevesaete'* (Doetinchem, 1994)

Reus, H.H. de, *Huize de Kamp, 1636-1986* (Neede, 1986).

Veen, J.S. van, *Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen. Het Kwartier van Zutphen*.

BIJLAGE I, boedelinventaris van het Huis Mensingh, d.d. 15.4.1581. Afschrift.

bron: Staatarchiv Münster (StAM), Fürstentum Münster, Lehen, inv.nr. 998: Inventar des Hauses Mensing (1581).

Inventarium und verzeichniss sso auff dem Hausse Mensingh gefunden nach thode des edelvesten Joisten von Monninckhaussen, folgens andere erb und gutter und sunst, durgh mich underbenenten Notarius, beiseins glaubhaffter getzeugen auch undenbenent fleissigh verzeichnet, a[nn]o 1581 am 15. aprilis.

Irstlich, in der Koiken gegaen und gefunden:

haell, zwei brandtroden, 3 rosteren groiss und klein, 2 tangen, 1 vuirschopp, ein fuirforcke, 3 methalen lochters, 2 bleckers, ein metalen waekhorn, ein spoitte, ein staffken, ein braitpanne.

It[em] noch gefunden zu 7 man harnish [wapenuitrusting], zwei lange buxsen, 2 halbe hacken, 3 keerse snuters [kaarssnuiters].

Noch 3 dosijn tinnen schottelen groiss und klein, ein dosijn tinnen kenneckens, ein halb dosijn tinnen koppe, 3 legenbeckens, eine vuirpanne, 2 holten und 1 lheren flessche, funff tinnen kannen klein und groiss.

Noch etzliche steinen kannen klein und groisz.

Noch etzliche kroesse [kruiken] und kannen.

Noch zwei dissche oder taffelen.

It[em] 3 sittenen, etzliche cluster [kettingen] und slotte.

It[em] etzliche kettel und potte.

Noch zwei ocker potte potte, ein vijsell, 2 schepfers, etzliche stoele, ein handtfatt, ein halssbandt zu ein hand.

It[em] 6 dachliche taffellaken, ein dosijn servetten, vi handtdweell, funff volckes taffellaeken, 6 wolckes handtdweill, etcetera.

In der stoben gefunden:

Irstlich ein par stevelen [laarzen], ein wisstasche [koffer], ein holffte, 7 korte buxsen, und ein pulverflassche, ein spellbrett [dam-, schaakbord?], etzliche bucher.

Noch 8 drinckglasse, 2 kroesse, 2 holten tellvir schottelen, noch 2 sydt wheren, eine tassche darein gefunden, ein pistolett, und ungefeher an silberen gelde xx st[uver], ein tinnen lavoir [wasbak?].

It[em] 2 dosijn stoellkussen gudt und quadt [slecht].

Item ein bedstedd, bedde und sein zubehoir.

In der wasskamer gefunden:

Irstlich funff kopperen potte, 2 kettele, ein eckercken, 2 gelappte pannen.

Noch 2 kleine penneckens, 2 schuimers, ein vleisch gefelcken, ein dropheppell, 4 kopperen pottdeckelen, 2 bradspitte, 1 dosijn holten koppe.

Int kleine kemmerken bei der wasskamer gefunden:

Irstlich 3 glassen kannen, 3 steinen pottges, ein glassen flesschen, 3 leckende bierkranen, 2 holten flesskes, 3

heckelen, etzliche glasse mitt gebrandt wasser [flessen brandewijn], ein korff mitt saliger Monninckhausses tegliche kleid.

Noch ein dosijn holten leppelen.

It[em] ein bedstedde und ihr zubehoer.

Noch ein iseren kacheloven, zu ein badstove.

In dem kelder gefunden:

Etzliche tunnen mitt bier; etzliche milchfasser, ein wevetouw, ein koperen keerssformb.

Auff de Auffkammer gefunden:

Irstlich 3 taffelen, ein trysoer darein der junfferen kleid zu ihnen leib gefunden.

Noch 1 par schosselen, 4 tinnen luchters, ein saltzfassz, ein blassebalch, ein steilen bogh, 2 kookisers, ein brandtrode, ein tange, drei stoele, ein lege kiste, etzliche glasse und romers.

Noch ein junfferen schreinthgen, darin gefunden: halssduchen und mussen.

Noch ein schrein gefunden, ein halb buch papyrs, ein spegell und saligen Monnickhausses seine fluelen musse [muts].

It[em] 3 bedstedden, bedden und sein zubehoer.

Auff der hohen kammer oben der kochen gefunden:

Irstlich 6 weinkannen, ein par schoffelen und 1 dosijn tinnen tellers.

It[em] noch ein bedsted, bedde und sein zubehoer.

Noch eine vissch segen.

Auffm speckbonne gefunden:

Irstlich 24 sijden speckes mitt and[er] kortt fleisch.

Auff dem kornsolder:

Irstlich funff und zwanzig mold[er] roggem ungefehrlich.

Noch 8 molder moltz [mout].

It[em] 2 korve mitt gersten.

Noch 1 spindt bonen.

It[em] eine kaste mitt 1 uhrwerck.

Noch 1 korb mitt 1 sch[effell] robesaeetz.

Noch 1 hoepken haberen, ungefehrlich 1 mollt.

Auff dem ubersten solder:

Irstlich ein korb mit ein molder haberen.

Noch ein molder witten weitten, ein korff mitt boekweitten.

In der pottkammer gefunden:

Irstlich ein trysoir mitt etzlichen kruthpotten, eine groisse lantern und zwei kleine.

Noch einen spannschen drinckvath mitt silber beslagen, und ein steinen kennegen mitt ein selberen lith [deksel].

Noch ein bed und sein zubehoer, etc[etera].

Under der portten gefunden:

Zwei speitle, ein otterssfarcke, und 1 kassbelgen.

In dem brauhause gefunden:

Brauzuch mitt sein zubehoer.

In den stall gefunden:

Irstlich zwei raunen, sadell und zaumb mitt zwei blickhamers, ein vischwade und noch ein bedde und sein zubehoer.

In den Nienhauss gefunden:

Irstlich eine brabantischen wagen mitt einen gebraekenen kutzwagen; ein slede und ein bluck plancken, holdend xii stuck.

In dem Bouwhausse gefunden:

Irstlich funff bedden und sein zubehoir.

Noch x koyen.

Noch 12 hornige beesste, kalver und anders.

It[em] wagen und plogh.

It[em] 3 menne pferd.

Noch 1 zwei jerigh fullen; ein winttfullen.

It[em] funfftzehen forcken klein und groiss.

Noch auff dem balcken etzlich ungedorsschett saett wie imgleich in dem bergh.

In dem Ihmmenschuir gefunden:

Drei immen [bijenkorven]

Noch gefunden: xii schape.

Noch gefunden auff dem waterschap: drei kettell und einen olden brouwkettell.

Noch das **hausz Mensinck** und seine zubehoir.

It[em] das erbe **Wenmarinck, Niehuess, Hartgeringh, Reverdinck, Nienhuess im Nortwick, Hilverdingh.**

It[em] ein angekofft hauss im dorffe zu Geisteren.

It[em] **Snaekers huesscken** und zwei angekoffte goedeckes bei [...] salig Monninckhussen.

Noch ein huessecken auff dem kerckhoffe.

Item noch etzliche verschiennen pfacht [achterstallige pacht] lautt salig Monninckhusses rechnungh [jaarrekening].

Hier gegen schultt:

Item noch auff dem **schlosz Borckelohe** gefunden etzliche kisten, kofferen und schreinen, welchs bei fürstlich hochweisen Heren Rheden eröffneth und bei denselben inventisirt und welches inventarium bei der Cantzelei berouwet [berust].

Meliora forma et latiori extensione semper salva.

Ist beiseins des ernnhafften wolgelertten und erbaren Gerhardtens Lanssinck und Dyderich Kramer als glaubhaffte getzeugen hirzu gefurdtt auff dem Hause Mensinck an mobilien [roerend goed] und sunst an erven guedere befunden. Und durgh mich, Jobsten Boltz von Eda, offener Notoiren [openbaar notaris], fleissigh auffgetzeichnet, mit anzeigungh der wittiwien [weduwe], das ihr L. jtz nitt mehr wisse ihren Gott salig hauss hern und ihr zubehorigh. Edogh vorbehaltt sich dieselbe wittwe cum protestatione, dhar sie kunnftiglich etwas finden od[er] erdencken wurde, will si sulch beibringen und in die Inventoria nach gelegenheid desselben sso gefunden mochte werden zu reperiren. Im jair und tagh als oben.

Judocus Edanus, N[otarius].

.uschultirt und collationirt ist diese vorg[eme][te] copei mitt ihren wharen primordial inventario, damitt sie ook gleichstimmende befunden worden, welch ich Conrad[us] Symers, offener Notari[us] mitt dieser meiner aelveste handt subscriptire also whar bekenne.

BIJLAGE II. Boedelinventaris van de goederen van wijlen Joisten van Monninckhausen en zijn vrouw, aanwezig op het slot Borculo, 14.3.1581. Afschrift.

bron: Staatsarchiv Münster (StAM), Fürstentum Münster, Lehen, inv.nr. 998:
Inventar des Hauses Mensing (1581)

Anno 1581 Martis 14 Marty auff dem Schloss zu Borckelohe.

Anfenglich ist eroffnett eine groise swertze auffgehebene kapfer oder heerkiste. Daren befunden wie folgett:

Erstlich 3 beddedecken, nemblich roett, swartz und greun.

Noch ein sambten [fluwelen] kleid mitt ein sambten wanboiss und 1 berstlappen mitt brau damast uberzog[en];

Noch ein syden wamboiss mitt ein kleid mitt tafft durgh gezog[en].

Noch ein damasten mantell mitt sampt belacht.

It[em] noch ein kleid, blauw van snitten und mitt swartzen spilen bestickett und mitt braunen tafft durgh gezogen.

It[em] ein rock von gantzogen.

Noch ein bomsiijden wa[m]boiss.

It[em] eine schwartze mantell mitt sampten aufflegen.

Noch ein roett hemmetrock.

It[em] 1 par nieder strumffe.

Ein linnen wanboyss.

Item einen semschen ledderen kolner mitt carnifassen mouwen, und geller spigileren drei mhaell überlecht.

Noch ein swartzer gefuderter borstlappe.

Noch eine swartze semmeten hohe mutze und mitt marteren gefuedertt.

Folgentz ist eroffnett ein klein kistelein, rhoett und groen geferbett. Daren gelegen ein klein doesecken [doosje] mitt einen Münstrischen konningks thal[er], einen Gottischen dall[er], noch einen sachsichen thal[er]. It[em] ein Klippingh, vierkentigh auff ein thal[er] geslagen. Noch ein Mareller, ein Schaickenberger. Noch ein klein Klippingh und etzliche kleine muntze, nemblich 2 stuck.

Noch ein klein kistelein mitt groen und rhoett gefarbett. Daren gefunden ein silberen Siegell mitt einer anhangend silberen ketten und ringh.

Noch ein golden pitzier ringh [zegelring] mitt einen geschnitten stein. Darauff der litteren: C.V.M., nemblich Claeues von Monningkhauszen, ausz ursachen welche der salige man Jobst von Monninckhuessen, dweil ehr das seine verloren, anstatt des seinen geprauchett hatt, welchs in ein klein papier gelecht [gelegd] und durgh den edlen und ernvest[en] Dyderich Strick verpitziert worden ist.

Item noch ein silberen groisz secret [geheimzegel], welches Niclauss von Monningkhausen, Thumbher [domheer] zu Hildesheim geprauchett hatt, mitt einen anhangenden silberen pitzier [zegel] desselbig wegens. Noch ein pitzier von Wissinck.

Item noch 6 silberen leffel mitt verguldeden kopfen od[er] bilder.

Noch 2 olde silberen leffel, etc[etera].

It[em] noch ein schreibgezeuch mitt seiner zubehoerungh als goltgewichte und and[er]s.

Item ein brieflein mitt drei stucken gebrochen goldes in sich, klein.

Noch einen verguldeden compasz.

It[em] ein doese [doos] roett gefarbett mitt allerhand missiven [brieven, papieren]. Stehet zu bedencken ob dieselbe zuverlaszen.

Item noch 3 onderscheidliche packetten mitt allerhand brieven.

Noch furgebracht ein neuw schrein. Darin befunden, nemblich: ein swartzer dametten hoedt mitt einer swartzen fedderen und daneben allerhandt Junfferen getzeuch als halsdoeke und ein junfferen rallye[?].

Ferner furbracht eine kiste mitt brieven sso allborith [reeds] durgh den alten Conrad ten Symers inventirt. Darin neben den brieven befunden, nemblich ein wulffspels.

Noch sechs plate silberen becher; noch 2 silberen becher mitt towekens; noch 2 kleine silberen stoepekes.

It[em] einen mittelmeiszigen becher, unden und oben mitt verguldeden rendeckens.

Item funff silberen leffell.

It[em] ein silberen kruttforche.

It[em] einen silberen dollick.

Noch einen anderen gemasz kenerten dollich mitt silber und goltt wie anzusehen gewesen, etc[etera].

Item funff beutell [geldbeurs]: ein von roden dammett; noch ein von roden sayen und drei ledderen beutell, alle ohne geltt.

Noch furbracht ein klein kistelein. Darein gefunden: ein swartz syden schnir, sechs gulden ringe und zwei anhangende stuck goldes.

Noch ein sijden schnor mitt 28 stuck gebochtes goldes.

Noch in denselbigen schnor: vier anhangende stuck goldes mitt einen stücke einhorens sso in goltt verfeisett. Darinne gehangen ein golden Klippinck.

Item ein stücke lynnen duches, ungefeher zum hemmetlaeken.

It[em] einen Junfferen sampten voirschott.

Noch ein lynen beutell mitt etzlichen stucken garens.

It[em] zu 3 bedden gardyn, nemblich ein rhoett, ein groen sayen doch under einen verdeilet; noch ein bunte gardyen.

It[em] sechs stücke ungebleickedes duches;

It[em] ein alt puchsspuetter/futhfuetter.

It[em] 2 par beddelacken.

Lestlich noch furgebracht eine kiste welche eroffneth, und darein befunden wie folgett: nemblich ein groen dischlacken [tafellaken], noch ein sampten samar so der wittiben zustendigh [aan de weduwe toebehoort];

noch ein dubbelt blau tafkett junfferen mantell, under mitt wissen froiwein getzeiret [versierd] und gefuettert. Noch

ein swartz casianten junfferen mantell, so noch nicht allerdings durgh den schnider gefertiget.

Noch einer swartz syden frouwen samar mitt schwartzen dammete belecht und dabei ein voirschott derselbigen farbe.

Noch ein braun damasten frouwen samar mitt einen braunen damasten voirschott.

Noch einen swartz wandt frouwen samar mitt sammett belecht.

Noch ein junfferen silberen scheid, so mitt rhauten durgh houwen.

It[em] noch ein bettetuch, etc[etera].

Item der wittiben golden ketten und silberen gordell, und ein silberen leffell, sso in einen kleinen rhoden kistelein verwarett [bewaard].

Noch einen syden schnor mitt 8 golden ringen, sso der wittiben zustendigh, klein und groiss, mitt zwei anhangende stuck goldes.

It[em] noch einen swartzen sijden schnor mitt 51 gebogen stuck goldes und einen anhangenden

portugalloesen, der wittiben zustendigh.

Noch ein braun frouwen leibstuck mitt sammett belecht.

Noch ein par sammeten frouwen mouwen.

Noch eine silberens Junfferen scheide, der wittibe zustendigh.

It[em] sieben par bettelaecken.

Noch 7 gebelchder dischlaecken.

Noch 2 packett mitt hemmeden: ein packett der saliger junckeren, das ander der wittiben zustendigh.

It[em] funff hanndt und water dweelen.

Noch 2 dosijn taffeldweelen.

Noch 13 kussenbuiren.

It[em] noch etzliche unterschiedliche an lynen mutzen, ducher und and[er]s, sso unnoittigh erachtet auff zu schreiben.

[In dorso:]

Verzeichnungh wass zu den kisten und schreinen sso von der wittiben weiland [wijlen] Jobsten von Monninckhaussen auff dem Schloiss Borckelohe verwerlich (ter bewaring) hingesezt befunden worden ist.

i.

ii.

iii.

iv.

v.